

ВПЛИВ ПОЛІТИКИ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ ТА НАЙПОШИРЕНІШИХ ФАКТОРІВ НА РІВЕНЬ І ДИНАМІКУ КРЕДИТНИХ СТАВОК

А. С. Кравченко, к.е.н., Національний університет біоресурсів і природокористування України

Проведено дослідження основних факторів впливу на рівень і динаміку кредитних ставок. Представлено розмежування та систематизацію опосередкованих та безпосередніх факторів впливу на рівень кредитної ставки.

В процесі банківського кредитування важливим є виявлення факторів впливу та визначення рівня кредитної ставки як індикатора вартості кредиту.

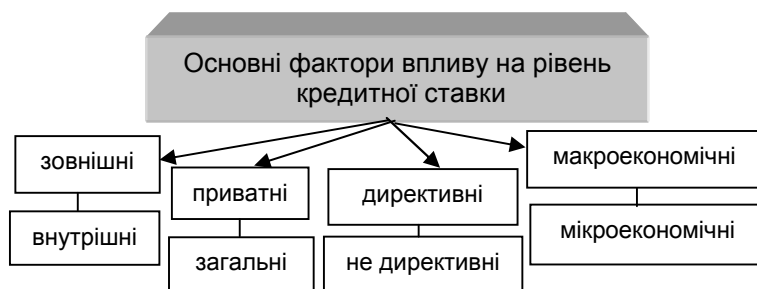
Дослідження факторів впливу на рівень та динаміку кредитних ставок дає змогу виявити існуючі проблеми та сприяти їх розв'язанню.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Питанням визначення основних факторів впливу на рівень кредитної ставки займалися Грязнова А. Г., Лагутін В. Д., Стельмах В. С. та інші. Разом з тим ціла низка питань, пов'язаних з впливом політики Національного банку України та найпоширеніших факторів на рівень і динаміку

кредитних ставок, потребує подальших наукових досліджень.

Мета дослідження. На основі дослідження впливу політики Національного банку України та найпоширеніших факторів на рівень і динаміку кредитних ставок представити їх розмежування на опосередковані та безпосередні.

Виклад основного матеріалу. Виклад матеріалу розпочнемо з класифікації основних факторів впливу на рівень кредитної ставки. Кредитна ставка формується під впливом багатьох факторів. Ці фактори класифікують та представляють в наступних групах (рис.1):

**Джерело: складено за результатами дослідження*

Рис.1. Класифікація основних факторів впливу на рівень кредитної ставки

До загально-економічних факторів впливу на рівень кредитної ставки

- відносять [1, с 38]:
- попит і пропозицію на кредитному ринку;
- політику Національного банку України;
- рівень інфляції.

З приватними факторами впливу на рівень кредитної ставки пов'язують: функціонування банківської установи на кредитному ринку, його політику, щодо кредитування й визначення процентних рівнів, ризикованість здійснюваних операцій; собівартість кредитного капіталу банку, фінансовий стан позичальника [5, с 166].

Комерційні банки, визначаючи рівень кредитної ставки, повинні: в першу чергу проаналізувати зовнішню та внутрішню ситуацію, реальну та ймовірну в перспективі, а потім встановити оптимальний рівень кредитної ставки, який би приносив прибуток та був би прийнятним для позичальника.

Собівартість кредитних ресурсів, залучених банком, та вартість проведення кредитування формують вартість кредитних ресурсів.

Банківські установи класифікують витрати на кредитування, об'єднуючи їх у різні групи з декількома елементами [1, с 39]:

1. Витрати по залученню банківських кредитних ресурсів:

- сплачені проценти: по депозитах, по міжбанківських кредитах, по кредитах Національного банку України;
- сплачені проценти: підприємствам, установам та організаціям за зберігання на їх рахунках (поточних та розрахункових) грошей;
- сплачені проценти по вкладах фізичним особам;

2. Витрати по забезпеченню проведення банківської кредитної діяльності:

- витрати на заробітну платню працівникам банку, зайнятих залученням та розміщенням кредитних ресурсів;

- витрати на апарат управління, представницькі витрати;
- витрати на амортизацію обладнання;
- витрати на оплату послуг: розрахункових, адміністративних, господарчих, поштових, телеграфних, електронних (інформаційні технології), канцелярських та інших.

Доходи від кредитування є основним джерелом заробітку банку. В своїй основі кредитна ставка включає вартість кредитного ресурсу плюс прибуток від операції. Її рівень формується під впливом різних груп факторів, про що зазначають вище.

Інші науковці, поділяють фактори впливу на рівень кредитної ставки на групи: зовнішніх та внутрішніх факторів, серед яких виділяють [6, с 183-184]:

До зовнішніх факторів відносять:

- стан кредитного ринку;
- державне регулювання комерційних банків;
- оподаткування.

До внутрішніх факторів включають:

- рівень ризику кредиту;
- вид кредиту;
- термін користування кредитом;
- величина кредиту;
- депозитна ставка;
- платоспроможність клієнта;
- репутація клієнта;
- альтернатива залучення кредитних ресурсів.

Основний зовнішній вплив на рівень кредитної ставки спричиняє Національний банк України.

Він впливає на рівень кредитної ставки шляхом проведення відповідної грошово-кредитної та процентної політики [6, с 183]. Також важелями впливу Національного банку України є встановлення граничної верхньої межі рівня кредитної ставки.

Національний банк України впливає на рівень банківських процентних ставок через директивні і не директивні методи.

Директивними є такі методи, що містять пряму наказову настанову керівної інстанції щодо підлеглої про необхідне, зазначене виконання дій.

До директивних та не директивних методів впливу Національного банку України на рівень кредитної ставки відносять [6, с 183- 184]:

Директивні:

- обмеження верхнього рівня процентних ставок;
- обмеження різниці між процентними ставками;

Не директивні:

- резервні вимоги Національного банку України;
- обсяг, умови кредитування, вартість кредитів, які надаються комерційним банкам;
- нормативи ліквідності банків;
- система оподаткування прибутку банків.

Директивними та не директивними методами впливу на рівень кредитної ставки в комерційному банку є (рис. 2):

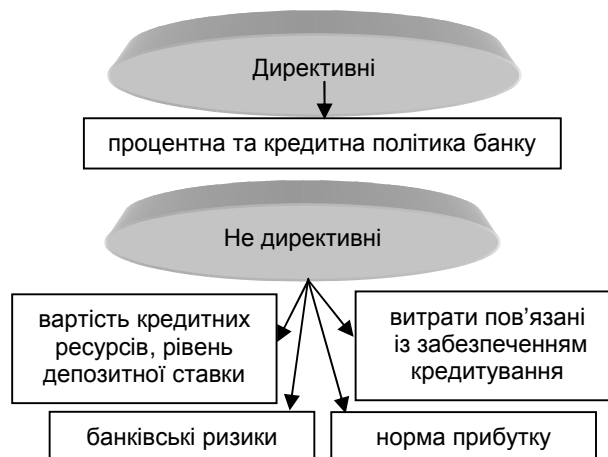

Рис. 2. Директивні та не директивні методи впливу на рівень кредитної ставки в комерційному банку

*Джерело: складено за результатами дослідження

Комерційні банки отримують плату за послугу кредитування (шляхом сплачення відсотків за кредит позичальником). Різниця відсотків за кредитною (процент за надання кредиту) та депозитною (процент за залучення грошових коштів) ставками є маржею. Розмір маржі повинен покривати витрати, ймовірність ризику і приносити необхідний прибуток для банку.

Демківський А.В. в своїй книзі [2, с 309 - 310] розглядаючи кредитну ставку зазначає, що на розмір кредитної ставки впливають: на макроекономічному рівні - стабільність монетарного ринку, рівень облікової ставки Національного банку України, ситуація на кредитному ринку. Демківський А.В. виділяє значення облікової ставки Національного банку України, вважає, що облікова

ставка та маржа є основою кредитної ставки. На мікроекономічному рівні виділяє: ціль використання кредитних коштів, розмір, термін використання кредиту і ступінь ризику.

Інші вчені, представляють фактори впливу на рівень кредитної ставки, не виділяючи при цьому значення окремих факторів та не поділяючи їх на групи, серед суттєво важливих відмічають [3, с 444-445]:

- застава проекту, що кредитується;
- витрати на контроль та оформленням кредиту;
- ставку банка-конкурента;
- відносини банка і клієнта;
- прибутковість інших активних операцій.

Пшик Б.І. відзначає [7, с 52-53] вплив фактору ризику на рівень кредитної ставки. Вважає, що саме від рівня ризику залежить рівень кредитної ставки. З цим твердженням можна погодитись, а саме у тому ключі, що рівень кредитного ризику істотно впливає на рівень кредитної ставки, але й інші фактори впливу також повинні бути найповніше враховані.

Пшик Б.І., серед найважливіших факторів впливу, наводить таку групу [7, с 52-53]:

- кредитна політика банку;
- вартість залучених ресурсів;
- форма забезпечення кредиту;
- категорія позичальника.

Врахування усіх факторів впливу формує адекватне сприйняття: ситуації на кредитному ринку та внутрішнього стану банку, а цей факт впливає на визначення реального рівня кредитної ставки.

Лагутін В. Д. [4, с 173], аналізує вплив вартості кредитних ресурсів, а саме рівня депозитної ставки на рівень кредитної ставки.

Він вважає, що вирішальний вплив на рівень кредитної ставки спричиняє, вартість кредитних ресурсів. Далі зазначає фактори, які впливатимуть на дефініцію кредитної ставки: оголошений індекс інфляції, облікова ставка Національного банку України, ймовірні зміни на кредит-

ному ринку, термін та забезпечення кредиту, кредитоспроможність та характер відносин позичальника і банку.

Підкреслюється [4, с 174] вплив регулюючої діяльності Національного банку України на фінансово-кредитну сферу та на рівень кредитної ставки, через офіційну облікову ставку. Комерційні банки, враховують облікову ставку Національного банку України в своїй діяльності, як норматив.

Рівень облікової ставки НБУ формується на основі наступних принципів [4, с 174]:

- реальність рівня облікової ставки Національного банку України відносно інфляції;
- встановлення облікової ставки Національного банку України у межах коридору кредитних та депозитних ставок;
- при стабільності грошово-кредитного ринку наближення облікової ставки до рівня міжбанківських процентних ставок;
- врахування: ліквідності банків, попиту на кредит, обмінного курсу на валюту;
- регулювання грошово-кредитного ринку у відповідності з політикою Національного банку України.

Розглянувши класифікації основних факторів впливу на рівень кредитної ставки, перейдемо до їх систематизації.

Вище зазначене, розкриває питання впливу основних факторів на рівень кредитної ставки. Проте, підводячи підсумки та доповнюючи, необхідно звернути увагу на те, що кредитна ставка формується під впливом різних чинників. Кредитна ставка, формується в першу чергу на підґрунті: рівня розвитку економіки країни, політичного, законодавчого врегулювання, рівня розвитку банківського кредитування, пільгових програм тощо.

Розглянувши та проаналізувавши різні класифікації факторів впливу на рівень кредитної ставки, можна представити їх систематизацію, яка включає дві групи. Незмінними факторами впливу на рівень кредитної ставки є наступні (рис. 3), (рис. 4):

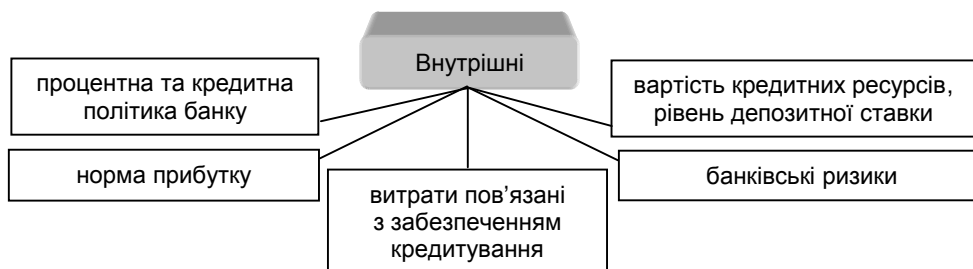

Рис. 3. Систематизація основних (внутрішніх) факторів впливу на рівень кредитної ставки

*Джерело: складено за результатами дослідження

Зовнішні	
положення країни	норматив ліквідності банку
рівень економіки і стабільності в країні	кон'юнктура фінансового ринку
рівень інфляції	кон'юнктура кредитного ринку
грошово-кредитна політика НБУ	рівень конкуренції
рівень: облікової ставки НБУ, ставки на міжбанківські кредити	динаміка національної та іноземної валюти
норма резервних відрахувань	оподаткування

Рис. 4. Систематизація основних (зовнішніх) факторів впливу на рівень кредитної ставки

*Джерело: складено за результатами дослідження

Також на рівень кредитної ставки впливає: розмір позики, термін позики, якість застави, зміст проекту, фінансовий стан позичальника, платоспроможність позичальника, репутація відносин банку з клієнтом; рівень прибутковості:

економіки (ВВП) та діяльності позичальника;

Кредитна ставка формується під впливом опосередкованих та безпосередніх факторів, які можна систематизувати за показниками наведеними на (рис. 5)

Рис. 5. Фактори впливу на рівень кредитної ставки

*Джерело: складено за результатами дослідження автора

Стан міжнародного фінансового ринку, фінансовий рейтинг країни, політично-правовий та економічно соціальний стан країни, стан державного бюджету, динаміка ВВП впливають на: стан грошово-кредитного ринку, кон'юнктуру кредитного ринку, рівень конкуренції, що впливають на: процентну політику банку, норматив ліквідності банку, оподаткування, ставку рефінансування Національного банку України, що впливають на: вартість кредитного ресурсу (визначається: депозитною ставкою, нормативом обов'язкового резервування та питоною вагою власного банківського капіталу в його пасивах); індекс стійкості валюти (визначається: індексом споживчих цін, індек-

сом обмінного курсу валюти), питому вагу власного банківського капіталу в його пасивах, коефіцієнт повернення кредиту (визначається: часткою прострочених та сумнівних кредитів в кредитному портфелі банку).

Вартість кредитного ресурсу, постійні банківські витрати на кредит, змінні банківські витрати на кредит, термін кредиту, сума кредиту, питома вага власного банківського капіталу в його пасивах, прибуток банку від кредитної діяльності, індекс стійкості валюти, коефіцієнт повернення кредиту безпосередньо впливають на: рівень кредитної ставки.

Квінтесенцією комерційної банківської діяль-

ності є отримання максимального доходу при мінімальних ризиках. Активною операцією, яка приносить основний банківський прибуток, є кредитування, а саме, кредитна ставка, яка в своїй основі включає вартість кредитного ресурсу і є індикатором кредитних ризиків. Тому для банку надзвичайно важливим є встановлення ефективної кредитної ставки. Ефективність кредитної ставки залежить від: адекватного сприйняття, ситуації як в країні і на кредитному ринку, так і внутрішнього стану комерційного банку. Стабільність банківських установ вимагає глибокої вива-

женої грошово-кредитної й процентної політики, як на макро- так і на мікро- рівні.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Апробація пропонованої систематизації опосередкованих та безпосередніх факторів впливу на рівень кредитної ставки довела її практичну придатність.

Подальші дослідження у даній сфері слід пов'язувати з деталізацією факторів впливу на рівень кредитної ставки, що сприятиме підвищенню обґрунтованості висновків.

Список використаної літератури:

1. Банковская система России. Настольная книга банкира. Кредитный процесс коммерческого банка. А. Г. Грязнова / А. Г. Грязнова. – М. : Де Ка, 1995 г. – 395 с.(13)
2. Демківський А. В. Гроші та кредит / А. В. Демківський. – К. : Дакор, 2003. – 528 с.
3. Енциклопедія банківської справи України / [редкол. В. С. Стельмах (голова) та ін.]. – К. : Молодь, 2001. – 580 с. (49)
4. Лагутін В. Д. Кредитування теорія і практика : навч. посіб. / В.Д. Лагутін. – К. : Знання, КОО, 2000. – 215 с. (107)
5. Общая теория денег и кредита : учеб. ; под ред. проф. Е. Ф. Жукова. – М. : Банки и биржи, ЮНИТИ, 1995. – 304 с. (124)
6. Операції комерційних банків. [Коцовська Р., Ричаківська Р., Табачук Г., Вознюк М. та ін.]. – Львів : Центр Європи, 1997. – 280 с.(126)
7. Пшик Б.І. Інвестиційне кредитування : навч. посіб. / Б. І. Пшик. – Львів : ЛБІ НБУ, 2005 – 291 с. (146)

Проведено исследование основных факторов влияния на уровень и динамику кредитных ставок. Представлено систематизацию факторов влияния на уровень кредитной ставки.

An influence of the primary factors on lending rate has been determined. It has been presented the delimitation and the systematization of mediated and immediate influence factors on lending rate.

Рецензент: д.е.н., професор, В. А. Борисова
Дата надходження до редакції: 12.03.2012 р.